

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

StV@eduskunta.fi

Lausunto hallituksen esityksestä 237/2018 vp lastensuojelulain muuttamisesta

Kiitämme lausuntopyynnöstä ja lausumme seuraavaa:

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi lastensuojelulakia siten, että lapsen oikeutta hyvään kohteluun, huolenpitoon ja kasvatukseen vahvistettaisiin. Esityksellä selkiytetään lapsen perusoikeuksiin kajoavien rajoitusten ja tavanomaisen kasvatuksen rajanvetoa. Rajoitustoimenpiteitä tulee tehdä silloin, kun ne ovat välttämättömiä. Toimenpiteet tulee suhteuttaa tilanteeseen. Esitys sisältää myös lastensuojelun valvonnan kehittämiseen liittyviä tarkennuksia. Hyvinvointiala HALI ry kannattaa näitä tavoitteita yleisesti.

Kannatamme myös tavoitetta vahvistaa lastensuojeluyksikön ja lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän yhteistyötä.

Esitys lisää jossain määrin sijaishuollon palveluntuottajien hallintoa suunnittelun ja kirjaamisen osalta.

Lastensuojelua koskevat säännökset ovat tällä hetkellä yhdessä lastensuojelulaissa. Esitämme jatkossa pohdittavaksi, tuleeko lainsäädäntöä kehittää siten, että erilaiset lastensuojelupalveluita tarvitsevat ryhmät otettaisiin nykyistä paremmin huomioon. Sijaishuollon palvelujen piirissä olevien lasten tilanne ja arjen tilanteissa vaadittavat menettelytavat vaihtelevat. Erittäin haastavien lasten ja nuorten osalta tulee olla käytettävissä lapsen edun niin vaatiessa jonkun verran tiukempia rajoitustoimenpiteitä.

Pidämme tärkeänä, että lastensuojelussa noudatetaan yhteneväisiä käytäntöjä eri yksiköissä riippumatta siitä, onko kyseessä julkinen tai yksityinen yksikkö. Käsitteet (esimerkiksi rajoitus ja rajoitustoimenpide) tulee määritellä siten, että yksiköissä ymmärretään mitä käsite tarkalleen ottaen tarkoittaa.

Kommentit pykäliin 30 ja 30 a ; asiakassuunnitelma ja asiakassuunnitelman täydentäminen

- ehdotuksen mukaan asiakassuunnitelma on tarkistettava vähintään kerran vuodessa. 30 a §:n mukaan asiakassuunnitelmaa täydennetään erillisellä hoito- ja kasvatussuunnitelmalla. Hoito- ja kasvatussuunnitelmalla on keskeinen rooli sijaishuollon tavoitteiden toteutumisen turvaamisessa ja toteutumisen seurannassa.

Asiakassuunnitelman yhteydessä tulee myös hoito- ja kasvatussuunnitelma tarkastaa vähintään kerran vuodessa. Tietojemme mukaan toimintatapa on tällä hetkellä käytäntöä jo suuressa osassa liiton jäsenyksiköitä.

Kommentit pykälään 32 a ; tieto käytettävissä olevista oikeussuojakeinoista

- Hyvinvointiala HALI pitää tärkeänä, että lapsen kaikilla lapsen lähipiiriin kuuluvilla on selkeä tieto ja käsitys oikeussuojakeinoistaan

Kommentit pykälään 60 ; henkilöstö

- ”henkilöstön riittävä määrä, osaaminen ja perehdytys” on epätasallinen määräys.
- yksityisten toimijoiden toimiluvissa on aluehallintovirastojen määräämä yksikkökohtainen vähimmäismitoitus. Lastensuojelulain mukaan vähimmäismitoitus on 1:1 (59 §). Viimeaikaisissa erityisyksiköiden kilpailutuksissa mitoitusvaatimus on ollut 1:1,3. Muutamissa kilpailutuksissa on määritelty vaativan hoidon mitoitukseksi 1:1,8 ja lapsimäärän supistamista viiteen (Pirkanmaa ja Uusimaa). Tiedossamme ei ole, vaativatko kunnat omilta yksiköiltään samoja mitoituksia kuin mitä aluehallintovirastot vaativat yksityisiltä luvanvaraisilta yksiköiltä. Pidämme perusteltuna pohtia, tuleeko mitoitukset myös erityisyksiköiden ja vaativan hoidon osalta kirjata lakiin ja saada täten yksityisten ja julkisten mitoitukset samalle tasolle.

Kommentit pykälään 61 a; rajoitusten käytön yleiset edellytykset

- pidämme perusteltuna, että rajoitusten käytön yleiset edellytykset kirjataan lakiin ja että valtakunnassa on yhteneväinen käytäntö asiassa

Kommentti pykälään 61 b; yleinen hyvää kohtelua koskeva suunnitelma

- Palvelujen tuottaja vastaisi 1 momentin mukaan siitä, että lastensuojelulaitoksessa laaditaan yleinen hyvää kohtelua koskeva suunnitelma. Yleinen itsemääräämis-oikeussuunnitelma voi olla osa omavalvontasuunnitelmaa, kuitenkin niin että se on erillinen selkeä oma kokonaisuutensa, ja se tulee arvioida ja tarkastaa vuosittain. Tämän suunnitelman tulee olla lasten nähtävillä. Hyvinvointiala HALI ry korostaa sitä, että lainsäädännöllä tulee asettaa vain lasten arjen kannalta välttämättömiä suunnitteluvaihtoehtoja ja eri suunnitelmien tulee nivoutua osaltaan lakisääteiseen omavalvontasuunnitelmaan. Pidämme yleisen hyvää kohtelua koskevan suunnitelman laatimista osaltaan keinona yhtenäistää maamme lastensuojelukäytäntöjä ja kannatamme suunnitelmaan ehdotettujen asioiden sisällyttämistä omavalvontasuunnitelmaan.

Kommentit pykälään 69 ja 69 a; liikkumisvapauden rajoittaminen ja luvatta laitoksesta poistuneen lapsen kuljettaminen

- liikkumisvapauden rajoittamista koskevissa päätöksissä tulee olla perusteltu syy. Jos kyseessä on tilanne, jossa tiedetään etukäteen kyseessä olevan yli 7 vuorokautta kestävä rajoittamisen, on tarkoituksenmukaista, että päätöksen tekee aina sosiaalityöntekijä. Jos esimerkiksi uuden lapsen tullessa yksikköön rajoittamiselle on välitön tarve, ei yksikön johtaja pysty arvioimaan lapsen tilannetta samalla tavalla kuin lapsen jo entuudestaan tunteva sosiaalityöntekijä. Sosiaalityöntekijällä on tälläkin hetkellä oikeus tehdä päätökset 0-30 vuorokautta kestävästä liikkumisvapauden rajoittamisesta.
- jos kyse on tilanteesta, jossa yksikön johtaja tai hänen määräänsä laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva tuntee lapsen tai nuoren ja kyse on alle 7 vuorokautta kestävästä rajoittamisesta, voidaan päätös tehdä yksikössä
- esityksessä edellytetään, että luvattomasti lastensuojeluyksiköistä poistuneen nuoren palauttamiseen voi käyttää vain vakituisia työntekijöitä. Esimerkiksi pääkaupunkiseudulta sijoitetaan lapsia varsin kauaksi kotipaikkakunnaltaan ja karkulaisten hakumatkat ovat pitkiä kestäen mahdollisesti useampia vuorokausia. Karkumatkoja on lastensuojeluyksiköissä melko usein. Hakijoiden työaikaan tulee sovellettavaksi työehtosopimuksen määräykset.
- Hyvinvointiala HALI ry pitää perusteltuna, että karkulaisten noutamiseen voidaan tarvittaessa käyttää ulkopuolisia ammattilaisia ostopalveluna tai ammattityönä. Perustelemme näkemystä mm. seuraavilla seikoilla:
 - lastensuojeluyksikössä on 7-9 työntekijää ja työnantaja on velvollinen toimittamaan työvuoroluettelon 3 viikkoa etukäteen. Työnantaja ei saa määrätä työntekijöitä töihin listan ulkopuolelta ja henkilöstöön kuuluvat työntekijät voivat kieltäytyä ylimääräisen työvuoron ottamisesta.
 - liitto pitää perusteettomana sitä, että lailla määrättäisiin yksikön keskeinen ammattilainen mahdollisesti useaksi päiväksi karkulaista etsimään ja kotiuttamaan samalla kun yksikössä olevat kuusi muuta lasta jäisivät vaille oikeuttaan saada heille normaalisti kuuluvaa ohjausta ja kasvatusta
 - ulkopuolisten palveluiden tuottajilta voidaan edellyttää esimerkiksi kunnille ja aluehallintovirastolle tehtävin ilmoituksin riittävää laatua ja ammattitaitoa. Myös tuntityöntekijöitä tulee voida tarvittaessa käyttää. Palveluntuottaja on aina vastuussa tuottamiensa palveluiden kokonaisuudesta ja ulkopuolisten alihankintana hankittavien palveluiden laatu tulee arvioitavaksi myös tätä kautta.

- käytännössä on tullut vastaan tilanteita, että kunnat kieltävät yksityisiltä toimijoilta ulkopuolisten palveluiden käytön mutta tilaavat niitä itse
- käytännössä toimivaa palautusjärjestelmää on mahdotonta luoda ilman lisäkäsipareja ja vakituisen henkilöstön käyttämisestä palautuksiin on käsityksemme mukaan yksikön kokonaisuus huomioiden enemmän haittoja kuin kenties yhden lapsen osalta saavutettavia hyötyjä.

Hyvinvointiala HALI ry vaatii poistettavaksi velvoitteen vakituisen henkilöstön käyttöä koskien, koska vaatimus ei ole käytännössä toteuttamismahdollinen ainakaan nyt esitetyssä muodossaan.

Kommentit pykälään 80 ; muu valvonta

- Hyvinvointiala HALI ry kannattaa lapsien mahdollisimman laajaa kuulemista eri viranomaisten toimesta. Kokemuksemme mukaan esimerkiksi kuntien sosiaalityöntekijät keskustelevatkin usein vastuullaan olevien lasten kanssa yksiköissä käydessään. Samoin aluehallintoviraston henkilöstö kuulee yleensä lapsia tarkastuksien yhteydessä. Korostamme yhteneväistä toimintatapaa sekä julkisten että yksityisten yksiköiden osalta.
- Kokonaisuutenaan arvioiden lastensuojelun valvonta sitoo jo tällä hetkellä runsaasti aluehallintovirastojen ja kuntien valvontaresursseja verrattuna esimerkiksi ikäänntyneiden palveluiden valvontaan. Uusien velvoitteiden asettaminen valvoville viranomaisille merkinnee samalla tarvetta lisätä valvontaan valtakunnallisesti kohdistettavien resurssien lisäämistä. Esitystä hyväksyttäessä tulee toimintaan osoittaa tarvittavat varat.

Varaamme mahdollisuuden täydentää lausuntoamme tarvittaessa myöhemmin.

Annamme mielellämme asiaan liittyviä lisätietoja tarvittaessa tai tulemme paikan päälle kuultavaksi valiokuntaan, yhteyshenkilö Aino Närkki, puhelin 0400 436 438.

Helsinki 15.1.2019

Hyvinvointiala HALI ry